

Na okraj k Parsifalovskému příběhu

O parsifalovském příběhu bylo už napsáno mnoho. Jako každá mýtická látka je to totiž záležitost mnohovrstevnatá, jež se jeví z každého úhlu jinak, a proto v každém literárním a případně i mimoliterárním zpracování vypadá podstatně jinak. A více než kde jinde právě v tomto příběhu záleží na tom, odkud se vyprávění počíná, jakoby čími zraky je příběh líčen.

Většina klasických zpracování ho líčí jako příběh o hledání; v mnoha zpracováních se také v toku vyprávění o hledání svatého grálu příběh začleňuje se do širšího proudu rytířských legend, v nichž rytíři putují a vyhledávají nejrůznější dobrodružství. Nepochybně existovalo původně mnoho podání a samotný výkon nalezení grálu byl přisuzován různým osobám s různými jmény. Pozdější vypravěči a spisovatelé pak měli nemalou potíž, jak tato vyprávění mezi sebou harmonizovat – u Thomase Malloryho¹ tak třeba dospívají ke svatému grálu společně tři rytíři.

V mnoha legendách je ale také přítomen nebo aspoň naznačen prvek toho, že když nad jiné ctnostný a vyvolený rytíř k této nejvyšší metě dospěje, není již pro něho cesty zpět. Sám se stává strážcem grálu. Zde bychom mohli velice dalekosáhle asociovat, třeba až k centrálnímu tématu Frazerovy *Zlaté ratolesti*, jeho proslavenému Virbijskému „králi“², ale tím směrem se nehodlám ubírat. Jestliže však tatáž osoba může takřikajíc vystupovat v obou základních rolích, hledajícího i hledaného, zasvěcovaného i zasvěčujícího, znamená to mimo jiné také to, že by příběh bylo možno vidět z úplně jiné, obrácené perspektivy! O takové obrácení perspektivy (možná motivované také potřebami scénické realizace) se poměrně úspěšně pokusil ve svém *Parsifalovi* Richard Wagner. Tam je příběh nahlížen striktně „z hradeb Montsalvatu“. Parsifal je sice po svém selhání na grálském hradě odeslán do světa, ale to se vše děje jako úkol, na jehož splnění obyvatelům hradu velmi záleží a pro který je neustále sledován a „mentorován“ Kundry, onou zvláštní postavou, jež však je s grálem nerozlučně spjata.

Obraťme se nyní k centrálnímu parsifalovskému problému a tím je – jak velmi pregnantně ukázal Zdeněk Neubauer³ - jeho otázka. Proč vůbec musí v oné situaci, ve vypjaté situaci zjevení mystéria, kdy je jasné, že to je „to ono“, zaznít? A proč ji tak zoufale potřebuje slyšet právě grálský král a jeho dvůr? Trpící král přece zná odpověď, ví jakou cenu má to, co střeží, zná „tajemství“ grálu a ví také že trpí a proč – alespoň ve smyslu účinné příčiny – trpí. Odpověď také znají jeho dvořané – a přesto ani jeden z nich nemůže tuto otázku položit, resp. pokud by ji položil, jeho otázka by neměla onen vykupující smysl

¹Česky Sir Thomas Malory: *Artušova smrt*, Praha, Aurora, 1997; pasáže o nalezení svatého grálu jsou na stranách 336-343

²FRAZER, James George: *Zlatá ratolest*, Praha, Československý spisovatel, 2012

³NEUBAUER, Zdeněk. *Svatý grál: moderní podoba mythu : předneseno pro Náb. obec unitářskou 12. 4. 1988*. S. l.: Venkov, 1989.

– jenom by rozmnožila obecně sdílené utrpení. Celý tento svět trpí obrovským přetlakem tajemství, jež by tak rád odhalil, ale nemá k tomu příležitost. Jako by k nám z velké dálky orientálního starověku doléhala slavná slova knihy Přísloví:

Moudrost si vystavěla dům, vytesala sedm sloupů.
Porazila dobytče, smísila víno a prostřela svůj stůl.
Vyslala své dívky, volá na vrcholu městských výšin:
"Kdo je prostoduchý, ať se sem uchýlí!" Toho, kdo nemá rozum, zve:
"Pojďte, jezte můj chléb a pijte víno, které jsem smísila,
nechte prostoduchosti a budete živi, kráčejte cestou rozumnosti!"
(Přís 9,16)

A teď z druhé strany: Hledající přece také dobře ví, že našel. Pravda, neví přesně, CO našel. Odvahu zeptat se mu bere možná také to, že není ještě tak zcela hledající – nezná ještě strastiplnost hledání v celé jeho šíři a děli, spíše „bloudí“ a těká, než hledá. Není tedy zcela rozhodnut, zda podržet ve svých rukou, co našel – Parsifal dle legendárního příběhu v jednom momentu uchopí svaté kopí – a opět je odloží. Je nevědomý. A je nevědomý v tom, že nezná sám sebe, nerozumí touze (a silné vůli!) svého srdce, neumí ji spojit s aktivitou myslí, protože jen ta by mu mohla přinést zklidnění a ujistění o tom, že našel.

Leč – a v tom je paradox – právě takového hledače grál a jeho svět potřebuje. Kdyby ke hradbám Montsalvatu dorazil ten nejskvělejší z rytířů a prohlásil: „Zde jsem, dorazil jsem k cíli svého hledání, vím, co hledám, a velmi dobře vím, že jsem našel a jsem si vědom, jakou důležitost a důsledky tento fakt pro vás i pro mne má“, Montsalvat by před takovým „pretendentem“ *musel* zavřít své brány, neboť ten by si své tajemství již nesl s sebou a nebylo by mu jiného třeba.

Aby mohl být „starý král“ a s ním celý jeho dvůr/svět vykoupen, musí dojít ke kontaktu s nevědomým, leč soucitným „mladým bloudem“⁴. Tím bude vyléčena nemohoucnost – tj. neschopnost vůle – jednoho a nevědomost druhého. Parsifal léčí svou otázkou (PROČ nemůžeš...?) královu nemohoucnost - osudovou ránu; král léčí Parsifalovu nevědoucnost. Oba se stanou partnery – rytíři, kteří spolu mohou zasednout za stůl a dojde tak k propojení tří rovin symbolizovaných tarotovou symbolikou valet – chevalier – roi, nebo v moderní podobě Berneho⁵ psychologickými úrovněmi dítě – dospělý – rodič.

Každý mýtus je nekonečně aplikovatelný prakticky na všech úrovních lidského života. Aplikací mezilidskou a sociální by v tomto případě bylo poselství

4, „Rustikální“ podobu tohoto arkána představuje i z českých pohádek dobře známý mladík (hloupý Honza), jenž neumí skoro nic a také mu vlastně ani příliš o nic nejde, ale v příležitostném setkání projeví plný soucit vůči potřebnému.

5BERNE, Eric. Jak si lidé hrají. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 198 s.

o nutnosti komunikace mezi generacemi, ke které dochází pomocí zasvěcení, aktem vzájemné důvěry. O zhoubnosti toho, že v moderní společnosti vymizely iniciační rituály, bylo už popsáno mnoho stran. Nejde ale v první řadě o rituál, i když je to důležitá a všem srozumitelná forma komunikace, jde o sám fakt této komunikace. Není možné, aby si každá nová generace vytvářela svůj vlastní „ničím neovlivněný“ (jaká iluze!) svět. Společnost, která by něco takového dopustila, špatně skončí. Nebude rozumět sama sobě a ve své bezradnosti se stane obětí prvního agresora, jenž se namane.

Avšak ještě významnější se mi jeví poselství, jež tento mýtus vysílá k samotnému lidskému jedinci – poselství o komunikaci různých „já“, různých úrovní lidské bytosti. Přece jsme viděli, že je to nakonec tatáž osoba, jež se projevuje v obou základních rolích, hledajícího i hledaného, starce i mladíka, nemohoucího i nevědomého, oplývajícího vědomím i oplývajícího netušenou šíří možností. Vždyť toto všechno je v člověku: člověk přece JE zároveň stařec i mladík, zároveň má před sebou šíři možností zahalených mrakem nevědomosti a neurčitosti a v jiné své – časově nepřilíživě vzdálené - poloze opět pohlíží na život naplněný strastmi, jimiž vykoupil nejedno poznání. A jedno musí přispěchat na pomoc druhému, nemá-li lidská duše zahynout. Ona nás duše vlastně – jako Kundry Parsifala – vždy upozorňuje na existenci té druhé alternativy, druhé polarity: hledajícímu je nabádavým tušením, stařec naopak vysílá svou duši do světa, aby láskyplným pečováním podporovala a přivolávala síly vůle a mladického zápalu. Plné tajemství grálu se může zjevit až sjednocením těchto sil